

OPINNÄYTETYÖ

Viittominen mutistin kommunikaatiotapana

Selvitys siitä, käyttävätkö mutistit viittomista kommunikoinnissaan

Sini Liukkonen & Iida Tiri

Tulkkauksen ja kielellisen saavutettavuuden

(240 op)

Arvioitavaksi jättämisaika

4/2025

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Tulkkaus ja kielellinen saavutettavuus

Tekijät: Sini Liukkonen ja Iida Tiri

Opinnäytetyön nimi: Viittominen mutistin kommunikaatiotapana – Selvitys siitä, käyttävätkö mutistit viittomista kommunikoinnissaan

Sivumäärä: 37 ja 5 liitesivua

Työn ohjaaja: Hanna Putkonen

Työn tilaaja: Autismiliitto

Opinnäytetyössä tarkasteltiin viittomisen mahdollisuuksia kommunikaatiokeinona nuorille ja aikuisille mutisteille. Tavoitteena oli selvittää, kuinka tietoisia mutistit ja heidän läheisensä ovat viittomakommunikaatiosta ja millaisia kokemuksia heillä on sen käytöstä arjessa. Aihe rajattiin mutismiin ilmiönä ilman tarkkaa rajausta liittyen sen taustatekijöihin. Teoriaosuudessa käsiteltiin mutismia ilmiönä monipuolisesti eri piirteiden kautta sekä kuvattiin viittomisen muotoja, kuten suomalaista viittomakieltä, viittottua puhetta, tukiviittomia ja yksittäisiä viittomia.

Aineisto kerättiin sähköisellä kyselyllä, johon voivat vastata sekä mutistit ja heidän läheisensä. Kyselyssä ei eroteltu osallistujia mutismin taustatekijöiden perusteella. Vastaukset analysoitiin laadullisesti sisältöanalyysin menetelmin.

Tulosten perusteella viittominen tuki monin tavoin mutistien vuorovaikutusta. Se koettiin ilmaisua helpottavaksi, rauhoittavaksi ja osallistumista lisääväksi keinoksi. Kävi ilmi myös, että osa vastaajista ei käyttänyt viittomista tai ei kokenut sitä hyödylliseksi, ja tietoisuus sen mahdollisuuksista oli osin puutteellista. Tuloksissa korostui yksilöllisyyden merkitys: viestintätapojen tarpeet ja kokemukset vaihtelivat suuresti.

Opinnäytetyössä esitellään kehittämissuhteita, kuten viittomisen käyttöä tukevan oppaan laatiminen, työpajojen järjestäminen sekä jatkotutkimus eri ikäryhmien tarpeista. Tulokset tarjoavat arvokasta pohjaa saavutettavamman ja osallistavamman kommunikaation kehittämiseksi mutistien tukemisessa.

Asiasanat: mutismi, kommunikaatio, viittominen

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences

Degree programme in Sign Language Interpreting and Linguistic accessibility, Bachelor's Degree

---

Author: Sini Liukkonen and Iida Tiri

Title: Signing as a Communication Method in Mutism – A Study on Whether People with Mutism Use Signing in Communication

Number of Pages: 37 and 5 attachment pages

Supervisor: Hanna Putkonen

Commissioned by: Autismiliitto

This thesis explored the potential of signing as a means of communication for young people and adults with mutism. The aim was to examine how aware individuals with mutism and their close ones are of signed communication and what kinds of experiences they have with its use in everyday life. The study focused on mutism as a phenomenon without limiting the scope to specific underlying causes. The theoretical section discussed the various characteristics of mutism and described different forms of signing, such as Finnish Sign Language, sign-supported speech, key word signing, and individual signs.

The data was collected through an online survey answered by individuals with mutism and their close ones. Participants were not categorized based on the underlying causes of their mutism. The responses were analyzed qualitatively using content analysis methods.

The results indicated that signing supported the communication of individuals with mutism in multiple ways. It was experienced as a method that facilitated expression, provided a calming effect, and increased participation. However, it also became evident that some respondents did not use signing or did not find it helpful, and awareness of its possibilities was partly lacking. The findings emphasized the importance of individuality: communication needs and experiences varied greatly.

The thesis presented development proposals, such as creating a guide introducing the use of signing, organizing workshops, and conducting further research into the needs of different age groups. The results offer a valuable foundation for developing more accessible and inclusive communication in support of individuals with mutism.

Keywords: mutism, communication, signing

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
2	MUTISMI.....	8
	2.1 Valikoiva puhumattomuus lapsella tai nuorella.....	9
	2.2 Valikoiva puhumattomuus aikuisella.....	11
3	TYÖN TAUSTAA	13
	3.1 Opinnäytetyön tilaaja Autismiliitto	13
	3.2 Tutkimuskysymykset, tavoitteet sekä aiemmat tutkimukset aiheesta	13
4	VIITTOMAKOMMUNIKAATIO.....	15
	4.1 Viitottu puhe ja tukiviittomat.....	15
	4.2 Viittomakieli	16
5	VUOROVAIKUTUS JA KOMMUNIKOINTI.....	17
6	KELAN TULKKAUSPALVELU.....	19
7	SELVITYKSEN TOTEUTUS	20
	7.1 Tutkimusmenetelmä.....	20
	7.2 Kohderyhmä.....	21
	7.3 Kyselyn laatiminen	21
8	KYSELYN TULOKSET JA ANALYYSI.....	23
	8.1 Tulokset	23
	8.2 Tulosten analysointia	28
	8.3 Yhteenveto	30
9	POHDINTA.....	32

9.1 Eettisyys.....	32
9.2 Onnistuminen ja merkityksellisyys.....	33
9.3 Jatkotoimenpiteet.....	34
LÄHTEET.....	35
LIITTEET.....	38

1 JOHDANTO

Päiväkoti ja koulumaailmassa on lapsia, joilla esiintyy mutismia (Paldanius, 2022). He ovat kuin muutkin lapset eivätkä ole häiriöksi tai erotu joukosta. Puhumattomat lapset tekevät samoja asioita, kuin puhuvatkin lapset. Lapset, joilla esiintyy mutismia, eivät pysty puhumaan kaikissa tilanteissa kaikille ihmisille. Lapsen vanhemmat, lähisukulaiset ja terveydenhuollon ammattilaiset auttavat lasta mutismiin liittyvissä asioissa. (Sarvanne, 2020.)

Helposti ajatellaan, että mutismia esiintyy vain lapsilla, mutta sitä esiintyy myös aikuisilla. Aikuisilla se on harvinaisempaa (Pellas, 2021). Puhumattomuus voi jatkua lapsuusiästä nuoruuteen ja siitä aikuisuuteen asti (Sarvanne, 2020). Aikuisilla yleensä erilaiset post-traumaattiset stressihäiriöt tai ahdistusoireet voivat ilmetä mutismina (Pellas, 2021).

Aiheena mutismi alkoi kiehtoa meitä, kun tapasimme päiväkodeissa ja kouluissa lapsia, joilla oli valikoiva puhumattomuus. Rupesimme pohtimaan, miten voimme yhdistää tulkkikoulutuksen ja mutismin kehittämistyöhömme. Monet henkilöt, joille esittelimme aiheideaamme, eivät tuntuneet tietävän, mitä mutismi on. Kiinnostuimme vielä enemmän tästä aiheesta, kun ymmärsimme, miten vähän ihmiset ylipäättään tietävät mutismista. Pian huomasimme, miten vähän mutismiin liittyen on tehty opinnäytetöitä tai pro gradu -tutkielmia, ja kuinka viittomista kommunikaatiokeinona mutisteille ei ole tutkittu aiemmissä töissä ollenkaan. Monet työt, jotka liittyvät mutismiin, ovat tehty päiväkotikäisen lapsen mutismin pohjalta.

Koska opiskelemme viittomakielen tulkeiksi Humanistisessa ammattikorkeakoulussa, yhdistimme nämä kaksi asiaa, mutismin ja viittomisen. Halusimme selvittää, onko viittomakommunikaatio tuttu yli 16-vuotiaille mutisteille, tietävätkö he siitä jotain vai ovatko he täysin tietämättömiä siitä, sekä käyttävätkö he viittomakommunikaatiota vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Koska tästä aiheesta on melko vähän mitään tutkimuksia, lisäämme tällä opinnäytetyöllämme tietoisuutta viittomakommunikaatiosta kommunikointikeinona mutistille. Opinnäytetyössämme haluamme saada tietoa myös siitä, missä määrin mutismia esiintyy yli 16-vuotiailla henkilöillä, tietävätkö he viittomakommunikaatiosta, käyttävätkö he sitä ja onko heillä tulkkaukspäätöstä.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kartoittaa tietoa siitä, kuinka moni mutisti on tietoinen viittomakommunikaatiosta ja käyttää kommunikointikeinona muiden henkilöiden kanssa jotain viittomakommunikaatiota, oli se sitten viittomakieli, tukiviittomat tai viitottu puhe. Aihe on

erityisen tärkeä, koska se tuo esiin vaihtoehtoisia ja täydentäviä kommunikaatiomuotoja, jotka voivat parantaa elämänlaatua ja osallisuutta.

Meillä ei ollut minkäänlaista aiempaa tietoa siitä, onko mutistit ylipäätään tietoisia viittomakommunikaation mahdollisuuksista, sillä aihetta ei ole tutkittu aikaisemmin. Siksi opinnäytetyömme tavoitteena on saada tietoa siitä, käyttävätkö mutistit viittomakommunikaatiota sekä tuoda näkyväksi viittomakommunikaation mahdollisuus yhtenä mutistien kommunikaatiokeinona. Työssämme selvitimme tietävätkö mutistit viittomakommunikaatiosta, käyttävätkö he sitä, ja voiko heillä olla tulkkauuspäätös.

2 MUTISMI

Mutismilla tarkoitetaan artikuloitun puheen puuttumista. Mutismi kuvastaa tilaa, jossa ei ole minkäänlaista tai hyvin vähän suullista ilmaisua. Mutismi ei kuitenkaan välttämättä tarkoita äänikanavista tulevien äänten puuttumista kokonaan. Henkilö, jolla on mutismi, saattaa reagoida esimerkiksi kipuun spontaaneilla äänillä, jotka eivät ole puhetta. Henkilö, jolla on mutismi ymmärtää puhetta sekä kirjoitettua kieltä aivan normaalisti ja voi kommunikoida esimerkiksi kirjoittaen muiden henkilöiden kanssa. Pitkään puhumatta olleilla henkilöillä, jotka alkavat puhumaan, puheen tuottaminen voi olla aluksi hankalaa ja puheessa voi esiintyä puutteita. Puheen puutteita voi kuitenkin kehittää ja korjata esimerkiksi puheterapian avulla. (Lebrun 1990, 16.) Lebrun (1990, 11–12) kertoo, että mutismi voi olla tahallista tai tahatonta, eli se voi tulla esimerkiksi jonkin tapaturman, elämänmuutoksen tai muun ison asian seurauksena. Mutismi on yleisempää naisilla kuin miehillä. Mutistiset piireet yleensä lievenevät iän myötä, mutta ovat vahvimmillaan esikoulu- ja alakouluiässä (Launonen, Korpijaakko-Huuhka, 2009, 14).

On olemassa tahallista mutismia ja tahatonta mutismia. Tahallinen mutismi näyttäytyy puhumattomuutena kaikissa tilanteissa tai vain tietyissä tilanteissa. Tahallisen mutismin omaava henkilö saattaa voida puhua esimerkiksi kotona läheisilleen, mutta koulussa tai työpaikallaan ei kenellekään. (Lebrun 1990, 11–12.)

Tahaton mutismi voi syntyä esimerkiksi sairauden tai aivovaurion seurauksena, jolloin henkilö ei pysty puhumaan, vaikka hän haluaisi ja yrittäisi. Tahallisen ja tahattoman mutismin väliin mahtuu kuitenkin tapauksia ääripäästä ääripäähän, ja niiden aikana on paljon vaiheita, joissa tarkoituksenmukaisuuden aste on vaikeampi todeta. (Lebrun 1990, 11–12.) Mutismin taustalla voi olla myös jokin kielihäiriö (Launonen, Korpijaakko-Huuhka, 2009, 15).

Mutismi voi oireilla lapsella, nuorella tai aikuisella monilla erilaisilla tavoilla, kuten esimerkiksi pelko- tai ahdistusoireina. Oireilua voi olla myös katsekontaktin puuttuminen, elekielen ja osoittamisen vaikeus, yllättävä nauru, yskä tai itku kesken kommunikoinnin (Mielenterveystalo, 2025). Pelko- ja ahdistusoireisiin voi kuulua vetäytymistä tilanteista sekä yleinen arkuus kaikenlaisia tilanteita kohtaan. Kääntöpuolena oireiluun voi kuulua myös yli-innokas esittäminen ja näyttelemine. (Kratochwill, 1981, 15.)

Totaalinen mutismi, eli täydellinen mutismi eroaa valikoivasta puhumattomuudesta niin, että henkilö ei puhu missään tilanteessa kenellekään. Totaalisen mutismin omaavilla henkilöillä on

yleensä normaali kielitaito, ja he ymmärtävät muita ihmisiä kielellisesti täysin normaalisti. Henkilöillä puhe keskeytyy, mutta muut sanalliset taidot säilyvät täysin ennallaan. (Lebrun, 1990, 41.)

2.1 Valikoiva puhumattomuus lapsella tai nuorella

Valikoivaan puhumattomuuteen ei ole vain yhtä tiettyä syytä. Siihen on monia erilaisia ja yksilöllisiä syitä. Erilaisia riskitekijöitä voivat olla esimerkiksi ympäristötekijät, lapsen kehitysviiveet, lapsen tai nuoren kielelliset vaikeudet tai sosiaalisten taitojen haasteet, lapsen tai nuoren temperamenttiin liittyvä taipumus huolestua ja ahdistua uusista tilanteista, lapsen tai nuoren lähisuvussa esiintyvä sosiaalinen ahdistuneisuus, ujous tai psykiatrinen sairastavuus. (Mielenterveystalo, 2025.)

Valikoiva puhumattomuus tarkoittaa kyvyttömyyttä tai vaikeutta puhua joissain tietyissä tilanteissa. Puhumaton henkilö ei itse pysty säätämään sitä, kenelle puhuu ja kenelle ei, vaikka niin saatetaan helposti ajatella (Puheeksi, 2025). Valikoiva puhumattomuus on sosiaalisiin tilanteisiin liittyvä ahdistuneisuushäiriö (Paldanius, 2022). Valikoiva puhumattomuus on tunnettu sairautena jo 1800-luvun lopulta lähtien (Pellas, 2021). Valikoiva puhumattomuus voi näyttäytyä erilaisena riippuen henkilöstä, jolla se on (Lebrun, 1990, 21). Valikoivan puhumattomuuden tunnistaa siitä, että puheen tuottaminen ja ymmärtäminen eivät tuota lapselle suuria vaikeuksia. Puhumattomuus on valikoivaa tietyissä tilanteissa, kuten päiväkodissa ja koulussa, joissa lapsen tai nuoren odotetaan puhuvan. Valikoivaa puhumattomuutta ilmenee, vaikka lapsi tai nuori ei ole siirtynyt uuteen päiväkotiin tai kouluun lähiaikoina, mutta puhumattomuus on kestänyt yli neljä viikkoa. Lapsella tai nuorella ei ole kehityshäiriöitä sekä lapsella tai nuorella on riittävä kielen osaaminen eikä valikoivaa puhumattomuutta voi selittää sillä. (Mielenterveystalo, 2025.)

Valikoiva puhumattomuus puhkeaa yleensä jo lapsuudessa 3–5-vuoden iässä. Se on yleisempää tytöillä kuin pojilla. Se voi puhjeta pienelle lapselle esimerkiksi silloin, kun hän aloittaa päiväkodin. Valikoiva puhumattomuus voi puhjeta kuitenkin myös myöhemmällä iällä tai vasta aikuisena. (Lebrun, 1990, 36.) Valikoivan puhumattomuuden puhkeamiseen vasta myöhemmällä iällä voi vaikuttaa sosiaalisten tilanteiden vaativuuden lisääntyminen (Autismiliitto, 2022). Lapsi voi olla kielellisesti lahjakas ja puhua kotona paljon, mutta kotoa poistuttuaan lapsi ei pysty puhumaan mitään. (Mielenterveystalo, 2024.) Henkilö, jolla on valikoiva puhumatto-

muus saattaa kieltäytyä puhumasta joillekin tietyille henkilöille, mutta joillekin toisille puhuminen voi olla helpompaa. Erityisesti lapset ja nuoret saattavat puhua ikätovereidensa kanssa, mutta kieltäytyä puhumasta aikuisille (Launonen, Korpijaakko-Huuhka, 2009, 14).

Tilanteet, jotka ahdistavat lasta tai nuorta, voivat laukaista haluttomuuden puhumiseen. Tietyissä tilanteissa puhuminen pelottaa lasta nuorta niin paljon, että se voi herättää ahdistuneisuuden, kehon jännittyneisyyden, sydämen tykytysten sekä muita epämiellyttäviä tunteita, kuten suun kuivuutta tai arkuutta kaulan tai nielun alueella. Sosiaaliset tilanteet, joissa lapsi tai nuori ei pysty puhumaan, kuluttavat paljon heidän voimavarojaan. Lapsi tai nuori vaistomaisesti pyrkii välttämään tällaisia tilanteita. Liika kuormittuminen päivän aikana päiväkodissa tai koulussa voi kotona näkyä uhmakkuutena tai ärtyisyytenä. (Mielenterveystalo, 2025.)

Valikoiva puhumattomuus on hyvä erottaa tilanteesta, jossa pieni lapsi vierastaa uusia ihmisiä eikä siksi halua puhua heille. Kun puhutaan tavallisesta vierastamisesta ja siihen liittyvästä puhumisen arkuudesta, puheen käyttö voi lisääntyä sitä mukaa, kun tilanteiden henkilöistä tulee tuttuja. Valikoivassa puhumattomuudessa henkilöiden tuttuus ei vaikuta tai auta puhumattomuuteen. (Lebrun, 1990, 16.)

Arkiympäristö on paras paikka hoitaa lapsen tai nuoren valikoivaa puhumattomuutta. Mukana hoidossa ovat hoitotahon lisäksi lapsen tai nuoren perhe sekä päiväkodin ja koulun työntekijät. Tällä hetkellä valikoivaa puhumattomuutta kuntoutetaan erilaisilla keinoilla, kuten käyttäytymisterapialla (Kratochwill, 1981, 121), puheterapialla, toimintaterapialla, yksilö- tai ryhmäterapialla hoidolla. (Sarvanne 2020.) Lasta tai nuorta voidaan kannustaa kommunikoidaan kuvien, piirtämisen tai kirjoittamisen avulla (Paldanius 2022). Keskeisiä asioita hoidossa ovat puhumistilanteille altistaminen, lapsen tai nuoren sosiaalisten taitojen vahvistaminen sekä mahdollisten taustalla vaikuttavien vuorovaikutuksellisten tai kielellisten ongelmien hoito. (Mielenterveystalo, 2025.) Valikoiva puhumattomuus voi jatkua lapsella nuoruusikään asti, joissain tapauksissa jopa aikuisuuteen asti. Keskimäärin puhumattomuusoireet kestää 8 vuotta, mutta vaihtelu on suurta. (Autismiliitto, 2022.)

Lapsen ja nuoren tukemisessa keskeisiä asioita ovat aikuisten herkkyyys, empaattisuus sekä myötäelävä asenne lapsen tai nuoren kohtaamiselle. Aikuisten on hyvä kannustaa lasta tai nuorta kaikenlaiselle aloitteellisuudelle ja osallisuudelle sekä tukea sitä. Lapselta tai nuorelta tulee vähentää painetta puhumiseen liittyen. Lasta tai nuorta kohtaan on hyvä osoittaa arvostusta.

tusta sekä vahvistaa heidän pystyvyyden- ja rentoutudentunteitaan sosiaalisissa tilanteissa. Lapsen tai nuoren kanssa voi harjoitella olemista erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä pienin askelin altistaa heitä puhumiselle. Lapselle tai nuorelle on hyvä kertoa, että hän ei ole ainoa, jolla on puhumiseen liittyviä vaikeuksia. Aikuinen tietää, että puhuminen tuntuu vaikealta tai se voi pelottaa lasta tai nuorta, ja että lapsi tai nuori voi puhua sitten, kun on valmis ja harjoitella sitä pienin askelin. Siten pikkuhiljaa vaikeudet alkavat helpottamaan. Painostaminen puhumiseen ei kuitenkaan ole suotavaa. Päinvastoin se voi vaikeuttaa puhumattomuutta entisestään. (Mielenterveystalo, 2025.)

2.2 Valikoiva puhumattomuus aikuisella

Aikuisella valikoiva puhumattomuus on todella harvinaista, mutta sitä esiintyy myös Suomessa. Turun yliopistollisen keskussairaalan apulaisylilääkäri Willehaard Haaki neuropsykiatrian poliklinikalta kertoo, että Suomessa ei kuitenkaan ole yhtään aikuisen valikoivan puhumattomuuden asiantuntijaa. Valikoiva puhumattomuus aikuisella on niin harvinaista, että siihen liittyvää tutkimusten avulla saatua tietoa on vähän, eikä sitä ole siksi pystytty määrittelemään kunnolla. Aikuisella valikoiva puhumattomuus on yleensä jatkumoa lapsuudesta, jolloin se on saanut alkunsa. Aikuisella on saattanut olla jo lapsuudessaan puhumattomuuden oireita, jotka ovat lieventyneet kohti aikuisuutta, mutta ovat puhjenneet uudelleen esimerkiksi opiskeluissa tai työelämään siirryttäessä. (Pellas, 2021.)

Haakin mukaan aikuisuudessa erilaiset post-traumaattiset stressihäiriöt, ahdistuneisuusoireet tai muut vastaavat voivat ilmetä valikoivana puhumattomuutena. Aikuisella valikoiva puhumattomuus saatetaan todeta vasta, kun hän on hakeutunut hoitoon jonkin muun psyykkisen oireen takia. Vain hyvin harvoissa vakavissa tilanteissa puhumattomuus on ollut ainoa syy hoitoon hakeutumiselle. Valikoiva puhumattomuus ilmenee samalla tavalla lapsuudessa kuin aikuisuudessa. Koska kyseessä on ahdistuneisuuden tai muun vastaavan aikaansaama oire, siitä seuraa reaktio, joka aktivoituu vain joissain tietyissä tilanteissa tai tiettyjen henkilöiden seurassa. Eli henkilö saattaa kyetä kommunikoimaan joidenkin henkilöiden kanssa hyvin ja toisten kanssa taas ei ollenkaan. Kontaktien tuttuus, toistettavuus, sosiaalisten tilanteiden paine sekä turtuminen tilanteisiin ovat oleellisia syitä sille, miksi puhumattoman henkilön on helpompi puhua tai olla puhumatta tietyissä tilanteissa. (Pellas, 2021.)

Haak kertoo, että valikoivaa puhumattomuutta aikuisella hoidetaan sen mukaan, kuinka vakava tilanne on kyseessä sekä minkälaisia rinnakkaishäiriöitä siihen liittyy. Puheterapia, toimintaterapia sekä psykoterapia ovat käytetyimmät hoitomuodot, mutta pääasiassa ahdistuneisuutta hoidetaan yhdistämällä terapiaa ja lääkehoitoa. Vaikeissa tilanteissa aikuiselle, jolla on valikoiva puhumattomuus, opetetaan viittomakieltä, jolloin hän voi hyödyntää viittomakielen tulkkausta sairaalatapaamisissa ja muissa tilanteissa, joissa edellytetään puhekommunikaatiota. Muina keinoina toimivat myös erilaiset kännykkä-, tabletti- ja tietokonesovellukset, joilla voi tukea kommunikointia. (Pellas, 2021.)

Haakin mukaan valikoivan puhumattomuuden ennustetta aikuisella ei tunneta, sillä sen harvinaisuuden vuoksi sitä ei ole pystytty tutkimaan. Ennustetta pidetään silti positiivisena, koska ahdistuneisuushäiriön yleiseen kulkuun kuuluvat muuttuvat elämäntilanteet, jotka voivat lieventää valikoivan puhumattomuuden oireita, ja parhaimmassa tapauksessa ne saattavat kadota kokonaan. (Pellas, 2021.)

3 TYÖN TAUSTAA

3.1 Opinnäytetyön tilaaja Autismiliitto

Opinnäytetyömme tilaajana toimii Autismiliitto. Autismiliitto on Suomen suurin valtakunnallinen autismikirjoa edustava asiantuntija ja kansalaisjärjestö. Se on perustettu vuonna 1997. (Autismiliitto, 2025.)

Autismiliitto edistää autismikirjon henkilöiden ja heidän läheistensä yhdenvertaisuutta ja vaikuttamismahdollisuutta kaikilla elämän osa-alueilla. Liiton tehtävinä on levittää tietoa autismista, vaikuttaa päätöksentekoihin, tukea jäsenyhdistyksiä, järjestää vertaisosaaja- ja kokemusasiantuntijatoimintaa, antaa neuvoa ja ohjausta, kouluttaa ja konsultoida sekä toteuttaa autismiin liittyviä projekteja. Liitto tarjoaa myös tukipalveluja ja resursseja, kuten sähköistä tietoa autismiin liittyen, oppaita, verkkotapahtumia ja asiantuntijaluentoja autismikirjon henkilöiden ja heidän läheistensä tueksi. (Autismiliitto, 2025.)

Autismiliiton arvoihin kuuluvat yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, asiantuntijuus ja valtaistuminen. (Autismiliitto, 2025.) Autismiliitto oli kiinnostunut opinnäytetyöstämme ja tarjosi arvokasta tukea ja asiantuntemusta sen toteutukseen toimiessaan tilaajanamme.

3.2 Tutkimuskysymykset, tavoitteet sekä aiemmat tutkimukset aiheesta

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Käyttävätkö mutistit viittomista kommunikaatiokeinona?
2. Hyötyvätkö mutistit viittomisesta?

Opinnäytetyön tarkoituksena on saada tietoa, käyttävätkö mutistit viittomista kommunikaatiokeinona sekä, mitä mahdollisuuksia ja mahdollisia rajoituksia viittomisella on kommunikaatiotapana. Opinnäytetyön tarkoituksena on saada tietoa siitä, kuinka paljon mutistit hyödyntävät viittomista yhtenä kommunikaatiokeinona arjessaan. Näin se tarjoaa uudenlaisia keinoja vuorovaikutustilanteisiin. Lisäksi tavoitteena on saada tietoa, käyttävätkö mutistit tulkkauspalveluja.

Opinnäytetyö tarkastelee, millaista roolia viittominen edustaa mutistien kommunikointitavoissa. Pyrimme ymmärtämään, miten viittominen edistää yksilön sosiaalista vuorovaikutusta ja osallisuutta, erityisesti tilanteissa, joissa äänellä kommunikointi on haasteellista.

Tällä hetkellä tietoa viittomisen käyttämisestä kommunikaatiokeinona mutisteilla on tutkittu lähinnä lasten näkökulmasta ja kuinka lapset hyötyvät tukiviittomisen käytöstä. Aiemmissa aiheesta tehdyissä tutkimuksissa käsitellään pääsääntöisesti päiväkotikäisiä lapsia, joilla on valikoiva puhumattomuus; miten heitä tuetaan varhaiskasvatuksessa. Koska viittomista yhtenä kommunikaatiokeinona mutisteilla ei ole tutkittu, halusimme tehdä tähän muutoksen ja selvittää, käyttävätkö mutistit viittomista kommunikaatiokeinona.

Mutismiin liittyvää julkaistua kirjallisuutta löytyy todella vähän. Netistä löytyy tietoa valikoivasta puhumattomuudesta, esimerkiksi Puheeksi ry tarjoaa paljon erilaista tietoa sekä apua valikoivaan puhumattomuuteen liittyen. Puheeksi ry on tilannekohtaisen puhumisen vaikeuksien yhdistys, joka tarjoaa tietoa ja vertaistukea perheille, joissa on lapsi tai nuori, jolla on tilannekohtainen puhumisen vaikeus, eli valikoiva puhumattomuus. He tukevat myös nuoria ja aikuisia vastaavien vaikeuksien kanssa. Puheeksi ry:n sivuilta löytyy erilaisia materiaaleja liittyen valikoivaan puhumattomuuteen, esimerkiksi opinnäytetöitä, lehtijuttuja, kirjavinkkejä sekä videoita. Heidän sivuiltaan löytää myös tietoa siihen, kuinka hakea apua valikoivaan puhumattomuuteen liittyen. (Puheeksi, 2024.)

4 VIITTOMAKOMMUNIKAATIO

Puhutun kielen tukimenetelmänä voidaan käyttää viittomakommunikaatiota. Viittomakommunikaatio tarkoittaa tukiviittomilla tai viitotulla puheella kommunikointia. Viittomakommunikaation avulla tuetaan tai korvataan puhetta. (Kulttuuria kaikille, 2024; Vatanen, Rantala 2006, 12.) Puheen ymmärtämisen vahvistamiseen voidaan käyttää myös viittomia (Launonen, Korpijaakko-Huuhka, 2009, 110). Tukiviittomia käytettäessä yleensä viitotaan ja puhutaan saman aikaisesti (Lonka, Korpijaakko-Huuhka, 2005, 165). Myös viittomakieli on viittomakommunikaatiota. Sillä ei tueta puhetta, vaan se on oma kielensä, jolla on oma kielioppinsa. Viittomakieli on monen kuuron äidinkieli. (Von Tetzchner, Martinsen 1991, 22; Huuhtanen, 2011, 8.) Viittomakielen, viitotun puheen ja tukiviittomien lisäksi joillakin henkilöillä voi olla käytössään itse keksittyjä viittomia, jotka kuvaavat hänen päivittäiseen elämäänsä kuuluvia asioita. Henkilöt ovat voineet keksiä viittomia yhdessä perheensä ja läheistensä kanssa helpottamaan kanssakäymisiä, jos muita tapoja kommunikoimiseen ei ole tai tieto oikeiden viittomien käytöstä on puutteellista. Viittomat eivät tällaisessa tilanteessa välttämättä vastaa viittomakielen viittomia (Vatanen, Rantala 2006, 52).

4.1 Viitottu puhe ja tukiviittomat

Suomessa viitottua puhetta käyttävät pääasiassa huonokuuloiset ja aikuisena kuuroutuneet henkilöt, joiden äidinkieli on suomi tai ruotsi (Huuhtanen, 2011, 47). Viitottu puhe tarkoittaa sitä, että puhutaan ääneen tai äänettömästi suomen kielen sanajärjestyksen mukaisesti ja samaan aikaan viitotaan. Viitottua puhetta käytetään tukemaan huulilta lukemista. Viitotussa puheessa on tärkeää tuottaa selkeällä huuliolla kaikki sanat oikein artikuloiden, jotta vastaanottajan on helppo ymmärtää, mitä viittoja tarkoittaa. Viitotussa puheessa monet pikkusanat jätetään viittomatta ja ne tuotetaan vain huuliolla (suun liikkein) selkeästi. Sellaiselle henkilölle, joka hallitsee suomen kielen hyvin, viitottu puhe toimii hänelle hyvänä huulilta luvun tukena. Niin kuin viittomakielessä, myös viitotussa puheessa käytetään osoittelua, paikantamista ja ilmeitä. (Vatanen, Rantala, 2006, 12, 60.)

Tukiviittomisella tarkoitetaan sitä, että puhutaan tai tapaillaan puhetta ja viitotaan viittomilla samanaikaisesti tukien puheen pääseikkoja. Tukiviittomilla korostetaan lauseessa esiintyviä tärkeitä asioita, joihin halutaan kiinnittää eniten huomiota. Eli lauseesta viitotaan vain tärkein sana tai sanat, jolloin viestin tärkeät merkitykset korostuvat. (Huuhtanen, 2011, 27–28.)

Tukiviittomat viitotaan puheen mukaisessa sanajärjestyksessä. Tukiviittomia käyttäessä on tärkeää muistaa, että niiden rinnalla käytetään aina samanaikaisesti puhetta. Puheen kehitystä ja puheviestien ymmärtämistä edistää samanaikainen puhuminen ja viittominen. Tukiviittomien käytöllä on todettu lisäävän puheen kehitystä sekä puheyriä. (Huuhtanen, 2011, 27–28; Vatanen, Rantala, 2006, 12, 24.) Tukiviittomat ovat viittomakielen viittomia. Tukiviittomiseen eivät kuitenkaan päde viittomakieleen liittyvät kielioppisäännöt. (Huuhtanen, 2011, 27–28.)

4.2 Viittomakieli

Viittomakieli on monessa tapauksessa kuulovammaisten äidinkieli. (Huuhtanen, 2011, 8, 41.) Viittomakieltä käyttävät niin kuurot kuin huonokuuloiset sekä kuulevatkin ihmiset. (Kulttuuria kaikille, 2024; Vatanen, Rantala 2006, 12.) Henkilöt, joilla on mutismi, voivat käyttää viittomakieltä kommunikoidakseen muiden kanssa (Pellas, 2021). Viittomakielisyys ei poissulje mutismin esiintymisen mahdollisuutta.

Viittomakieli ei ole kansainvälistä, vaan jokaisessa maassa on olemassa omat kansalliset viittomakielensä. Viittomakielet ovat muovautuneet eri kulttuureissa. Suomessa on käytössä kaksi viittomakieltä, suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli. Vuonna 1994 viittomakieli tunnustettiin Suomen perustuslaissa ja vuonna 2015 tuli voimaan viittomakielilaki (Ihmisoikeusliitto, 2018).

Eri-ikäiset henkilöt viittovat eri tavoilla, samoin kuin eri alueilla asuvat ja eri koulutuksen saaneet, joten viittomakielessä esiintyy erilaisia variaatioita (Lonka, Korpijaako-huuhka, 2005, 59–60). Viittomakieli on visuaalinen kieli, joka on muovautunut aikojen saatossa kuurojen keskuudessa. (Launonen, Korpijaako-Huuhka, 2009, 136.) Viittomakieltä otetaan vastaan näön avulla. Viittoessa voi tuottaa ja nähdä yhtäaikaista kerrosteisia viestejä. (Huuhtanen, 2011, 44.)

Viittomakieltä tuotetaan kolmiulotteiseen tilaan. Viittoman paikka voi olla viittojan keholla tai hänen edessään niin sanotussa neutraalitallassa. Käsien liikkuminen viittoman aikana, tarkoittaa yleensä jotakin viittoman liikettä, mutta joskus se voi tarkoittaa myös vartalon tai pään liikkeitä. Kämmenen ja sormien suuntaa viittoman aikana kutsutaan orientaatioksi. (Huuhtanen, 2011, 41–43.)

5 VUOROVAIKUTUS JA KOMMUNIKOINTI

Jo ennen syntymää, ihmisillä on biologinen valmius sosiaaliseen kanssakäymiseen (Lonka, Korpijaakko-Huuhka, 2005, 17). Ensimmäisten elinviikkojen aikana vauvalla ei ole selkeästi määriteltäviä kommunikaatiomalleja. Vauva tarvitsee jonkun henkilön näyttämään ja opettamaan hänelle, kuinka kommunikoidaan. Esimerkiksi äidin on reagoitava vauvan tarpeisiin niin, että vauva alkaa ymmärtää, kuinka kommunikaatio toimii. (Sinkkonen, 1994, 9.) Yksi lapsen ensimmäisistä ja tärkeimmistä kommunikaatiokeinoista on katse. (Lonka, Korpijaakko-Huuhka, 2005, 25.) Ensimmäinen kieli, eli äidinkieli opitaan vuorovaikutustilanteissa. Tällaisissa vuorovaikutustilanteissa ajatukset, tunteet, esineet, tapahtumat ja muu ympäristö yhdistetään sanalliseen ilmaisuun. Niiden avulla sanat saavat merkityksensä. Kieli on vahvasti sosiaalisen vuorovaikutuksen väline, mutta eri tilanteista katsottuna pelkkä kieli, sanaston laajuus tai puheen oikea kielioppi ei ole keskeisintä. Keskeisintä vuorovaikutuksessa on ilmaisun toimivuus kommunikoinnin kannalta. Keskeisiä asioita ovat myös kaikki ei-kielelliset keinot, jotka puheen rinnalla ovat kommunikaation keskeisiä elementtejä. (Launonen, Korpijaakko-Huuhka, 2009, 20–21.)

Kommunikoinnilla tarkoitetaan vastavuoroista toimintaa. Kommunikoinnissa molemmat henkilöt toimivat viestin lähettäjinä ja vastaanottajina yhtä aikaa ja vuorotellen. Ihmisen ensisijainen kommunikaatiokeino on puhe ja puhuttuun kieleen perustuukin pitkälti ihmisten välinen kommunikointi (Lonka, Korpijaakko-Huuhka, 2005, 5). Puhutun kielen lisäksi myös esimerkiksi kirjoitettu kieli sekä viittomakieli ovat kieliä. Puhekyky voi kuitenkin erilaisista syistä jäädä kehittymättä tai sen voi menettää kokonaan tai osittain. Jos puhekyky ei ole kehittynyt tarpeeksi tai se on menetetty, voidaan apuna käyttää puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikaatiokeinoa, kuten tukiviittomia, kuvia, piirtämistä tai puhelaitteita (Aivoliitto, 2025). Jotkut ihmisistä saattavat käyttää puhetta tukevaa kommunikaatiokeinoa koko elämänsä ajan (Von Tetzchner, Martinsen, 1991, 14). Jokaisella puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikaatiokeinoa tarvitsevalla on juuri hänelle sopiva kommunikaatiokeino käytössään (Vatanen, Rantala, 2006, 26). Kommunikoinnissa ymmärretyksi tuleminen on tärkeämpää kuin se, millä tavalla kommunikoi (Sinkkonen, 1994, 18). Usein voidaan ajatella, että jos henkilö ei puhu, ei hän myöskään pysty kommunikoimaan. Keinot kommunikoimiseen vaihtelevat, mutta kaikki ihmiset kommunikoivat jollain tavalla. Ilman puhettakin ihminen voi kommunikoida sekä tulla kuulluksi ja ymmärretyksi hyvin. Ympäristöllä on kuitenkin suuri merkitys siinä, pystyvätkö

ihmiset tulkitsemaan kaikkia muiden ihmisten kommunikointialoitteita. (Huuhtanen, 2011, 8, 12–13.)

Kommunikointiin kuuluu sekä tiedostettuja että tiedostamattomia viestejä. Sanattomat viestintäkeinot, kuten ilmeet, eleet, kehon asennot, etäisyys, läheisyys ja katse ovat usein tiedostamattomia viestejä. (Huuhtanen, 2011, 12) Katseella on vuorovaikutuksen ylläpitämisen ja muokkaamisen kannalta keskeinen tehtävä. Katseella on tärkeä emotionaalinen ja sosiaalinen merkitys. (Lonka, Korpijaakko-Huuhka, 2005, 25.) Viestin voi lähettää erilaisilla tavoilla, kuten kosketuksella, katseella, äänellä, puheella tai toiminnan avulla. Siinä hetkessä osalliset voivat kuulla, nähdä tai tuntea, millainen viesti on. (Launonen, Korpijaakko-Huuhka, 2009, 23.) Kommunikoinnissa voi toteutua samanaikaisia sekä ristiriitaisiakin viestejä samaan aikaan. Joissain tapauksissa kehonkieli voi paljastaa sen, mitä sanoilla yritetään peitellä. Ilmeet ja eleet ovat niin tärkeä ja tyypillinen osa ihmisen kommunikaatiota, että niiden puuttumiseen voi kiinnittää enemmän huomiota kuin niiden olemassaoloon. (Huuhtanen, 2011, 12)

6 KELAN TULKKAUSPALVELU

Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta tuli voimaan vuonna 2010. ”Lain tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön mahdollisuuksia toimia yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä.” Laissa määritellään, että jokaisella puhevammaisella henkilöllä on oikeus tulkkauspalvelun käyttöön. Oikeus vammaisen henkilön tulkkauspalveluun on, jos on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma ja vamman vuoksi tarvitsee tulkkia. (Finlex, 2024.) Kalenterivuoden aikana kuulonäkövammaisilla henkilöillä on oikeus saada maksutonta tulkkauspalvelua vähintään 360 tuntia ja kuulo- tai puhevammaisilla vähintään 180 tuntia (Kuuloliitto, 2025).

Ensimmäistä kertaa tulkkauspäätöstä haettaessa, hakija tarvitsee sosiaali- tai terveydenhuollon asiantuntijan tai muun asiantuntijan lausunnon tulkkaustarpeesta (Kela, 2025b). Hakijalla on oltava tulkkauspalvelun saamiseksi selvä tarve ja jo jokin kommunikaatiokeino käytössään, jotta tulkkauspalvelun käyttö on mahdollista ja hän voi hyötyä siitä. Usein puheterapeutti tekee tutkimuksen, jonka seurauksena tarve tulkkauspalvelun saamisesta käynnistyy. Tulkkauspalvelua haetaan ja se toteutetaan Kelan kautta. (Huuhtanen, 2011, 93, 95). Hakemuksen voi lähettää netissä Kelan sivujen kautta (Kela, 2025a).

Tulkkausta voi saada viittomakielellä, viitotulla puheella, kirjoitustulkkauksena ja puhevammaisten kommunikaatiomenetelmiä käyttäen. Tulkkausta on mahdollista saada esimerkiksi töihin, opiskeluihin, asioimiseen ja muuhun virkistäytymiseen. (Huuhtanen, 2011, 93.) Tulkkaaminen onnistuu niin lähitulkkauksena kuin etätulkkauksenakin. Tulkin pystyy tilaamaan esimerkiksi verkosta tai puhelimitse. (Kela, 2025b.) Tulkkauspalvelu on sen käyttäjille maksutonta (Kuuloliitto, 2025).

7 SELVITYKSEN TOTEUTUS

7.1 Tutkimusmenetelmä

Saadaksemme vastaukset tutkimuskysymyksiimme, valitsimme tutkimusmenetelmäksemme kyselytutkimuksen. Tutkimuksemme on ensisijaisesti määrällinen, sillä suurin osa kysymyksistä oli monivalinnallisia, ja tarkastelemme niiden vastauksia numeerisesti. Kysely sisälsi kuitenkin myös avoimia kysymyksiä, joiden avulla saimme laadullista tietoa vastaajien kokemuksista ja asenteista. Näiden vastausten analyysi mahdollisti syvällisemmän tarkastelun siitä, miksi vastaajat käyttävät tai eivät käytä viittomista kommunikaatiomenetelmänä.

Määrällinen kysely on tehokas tapa kerätä tietoa suurelta kohderyhmältä ja selvittää ilmiön yleisyyttä, näkemyksiä ja kokemuksia. Se mahdollistaa myös tilastollisen tarkastelun, mikä auttaa hahmottamaan kokonaiskuvaa vastaajien keskuudessa (Heikkilä, 2014; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009). Koska aihetta ei ole aiemmin tutkittu, emme osanneet ennakoida vastaajamäärää, mutta tavoitteemme oli saada mahdollisimman monipuolinen otos kohderyhmästä. Tämän saavuttaaksemme valitsimme toteuttaa määrällisen kyselyn sähköisenä ja täysin anonyyminä.

Tutkittuamme eri alustoja päädyimme käyttämään Webropol-ohjelmalla toteutettua verkkokyselyä. Sähköinen kysely tarjoaa vastaajille ajallista ja paikallista joustavuutta, sillä he voivat täyttää lomakkeen itselleen sopivana aikana ja haluamassaan ympäristössä (Vehkalahti, 2019). Lisäksi se mahdollistaa vastausten keräämisen ja analysoinnin tehokkaasti. Webropol mahdollisti myös kyselyn aukioloajan säätelyn sekä linkin helpon jakamisen eteenpäin. Päätimme, että kyselyyn on mahdollista vastata kahden viikon ajan. Se avautui perjantaina ja sulkeutui kahden viikon kuluttua sunnuntaina.

Jotta kysely tavoittaisi oikean kohderyhmän, loimme linkin tueksi mainoskuvan (liite 1) ja kyselyyn johdattelevan kuvatekstin, jotka jaettiin Autismiliiton sosiaalisessa mediassa Instagramissa ja Facebookissa. Sillä välitettiin kutsu osallistua kyselyyn kaksi kertaa: ensimmäisenä päivänä, jolloin kyselymme aukesi, sekä muistutus postauksen viimeisenä kyselyn aukiolopäivänä. Jaoin kyselyä myös itse mutistien suljetussa Facebook-ryhmässä. Mainosmateriaalissa huomioimme saavutettavuuden esimerkiksi värien ja kontrastin osalta, sillä visuaalisuuden selkeys voi vaikuttaa siihen, kuinka helposti kysely herättää huomion ja saa ihmiset vastaamaan (W3C, 2008).

7.2 Kohderyhmä

Kysely suunnattiin 16 vuotta täyttäneille ja sitä vanhemmille mutisteille, sillä halusimme selvittää heidän kokemuksiaan viittomisesta ja sen mahdollisista hyödyistä. Lisäsimme mahdollisuuden vastata myös toisen henkilön puolesta, jotta saimme monipuolisempaa tietoa mutistien kokemuksista. Tämä mahdollisti sen, että esimerkiksi läheiset tai tukihenkilöt pystyivät täyttämään kyselyn mutistin puolesta.

Kysely toteutettiin täysin anonymisti, mikä tarkoittaa, ettei vastaajien henkilöllisyyttä tai yksilöiviä tietoja kerätty. Tämä mahdollistaa rehellisemmät vastaukset ja madalta osallistumiskynnystä (Heikkilä, 2014). Samalla anonymiteetti tarkoittaa kuitenkin sitä, ettemme voi olla täysin varmoja siitä, että kaikki vastaajat kuuluivat kohderyhmään.

7.3 Kyselyn laatiminen

Jotta saimme vastauksia tutkimuskysymyksiimme, määrittelimme kyselyymme (Liite 2) ytimekkäät ja selkeät kysymykset. Halusimme samalla varmistaa, että kysymykset ovat yksiselitteisiä ja helposti ymmärrettäviä, jotta vastaaminen olisi mahdollisimman sujuvaa. Lisäksi pohdimme, kuinka pitkä kyselyn tulisi olla, jotta vastaajat jaksaisivat täyttää sen loppuun asti. Koska halusimme tavoittaa mahdollisimman suuren määrän vastaajia, pyrimme tekemään kyselystä käyttäjäystävällisen ja vaivattoman täyttää.

Kyselyn alussa mainitsimme, että vastaaminen on vapaaehtoista, ja että pakolliset kysymykset on merkitty *- symbolilla. Tämä auttoi vastaajaa hahmottamaan kyselyn laatua ja rakennetta jo ennen kuin hän alkaa vastaan. Lisäksi kysymyksien muotoilujen jälkeen koostimme johdantotekstin, jossa kerromme kyselyssä esille tulevia termejä, esimerkiksi sana viittominen ja tulkkipäätös, joiden määritelmät täsmensimme sanallisesti. Näin varmistimme, että kysymykset ovat kaikille vastaajille saavutettava, vaikka aihe olisi tuntematon.

Ensimmäisenä kysyttiin vastaako henkilö itsensä vai jonkun muun puolesta. Tämän kysymyksen perusteella kysely haarautui: jos vastaaja vastasi itsensä puolesta, häneltä kysyttiin oma ikä. Jos hän vastasi toisen puolesta, häneltä kysyttiin sen henkilön ikä, jota vastaus koski. Kysyimme vastaajien ikää, sillä halusimme vahvistaa sitä faktaa, että mutismia esiintyy myös nuorilla ja aikuisilla, eikä ilmiö rajoitu pelkästään lapsuudessa ilmeneväksi haasteeksi. Vaikka selektiivinen mutismi alkaa yleensä lapsuudessa, se voi jatkua myös aikuisikään (Puheeksi ry, 2025).

Tämän jälkeen kaikille vastaajille esitettiin samat perustietoja kartoittavat kysymykset: oliko vastaaja aiemmin kuullut viittomisen mahdollisuudesta kommunikaatiokeinona ja käyttikö hän sitä. Näiden kahden kysymyksen avulla saimme suuntaa antavaa tietoa siitä, kuinka moni tiesi viittomisen olevan vaihtoehto ja kuinka moni siitä huolimatta jätti sen käyttämättä.

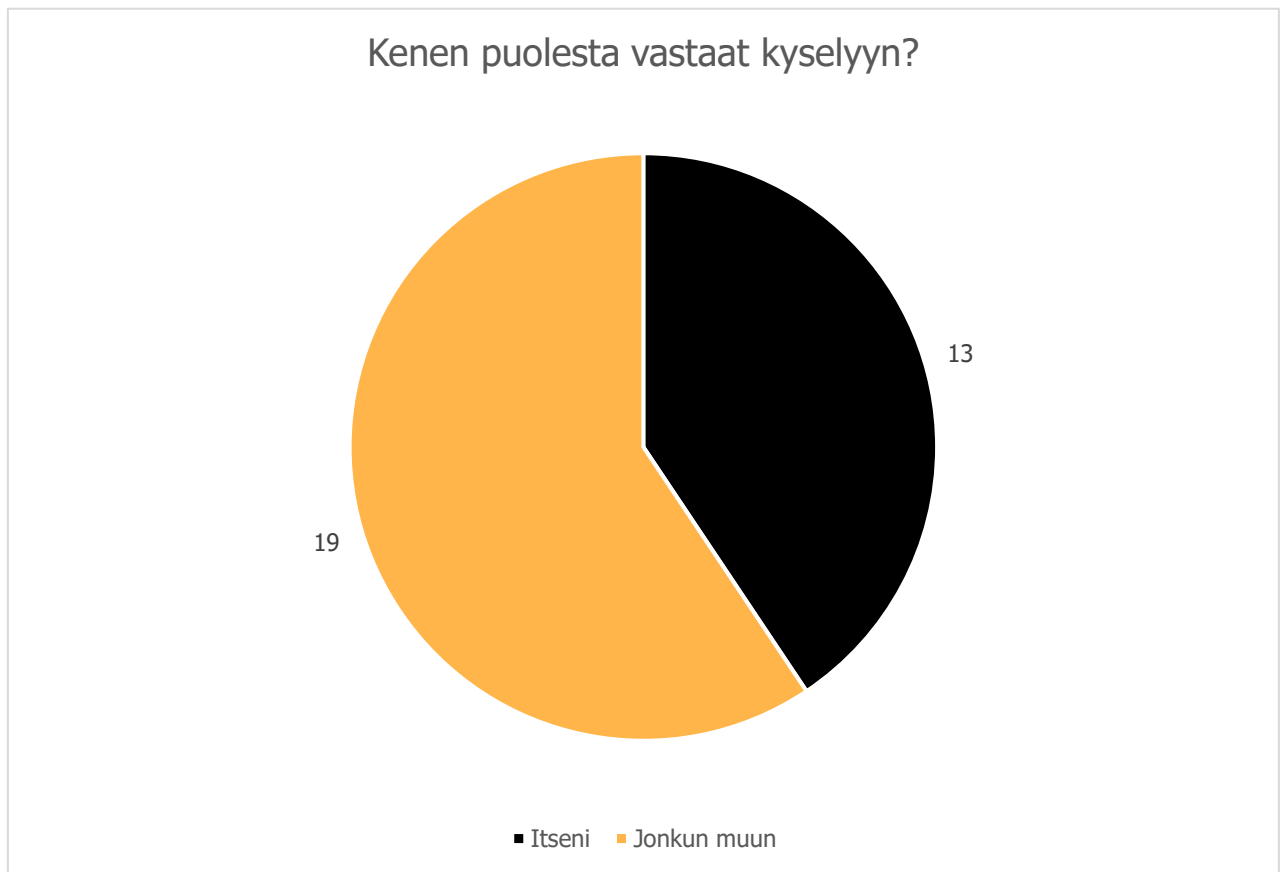
Kysymykset etenivät ja haarautuivat tiettyjen ennalta määritettyjen sääntöjen mukaisesti, eli vastausvaihtoehdot ja vastaaminen määrittivät, mitä kysymyksiä vastaaja sai seuraavaksi. Jos vastaaja ilmoitti, ettei käytä viittomista, hänelle esitettiin yksi avoin kysymys syistä, miksi hän ei käytä sitä. Mikäli vastaaja ilmoitti käyttävänsä viittomista, hän sai viisi jatkokysymystä: kaksi monivalintakysymystä viittomisen käytön tilanteista ja tavoista sekä kolme avointa kysymystä, joissa vastaaja pystyi kuvailemaan kokemuksiaan tarkemmin. Viimeinen avoin kysymys koski tulkkipäätöstä ja siihen vastaaminen oli vapaaehtoista, jotta vastaajilla oli mahdollisuus kertoa lisää, mutta he eivät kokeneet painetta vastata, jos heillä ei ollut lisättävää tai kokemusta.

Kyselyn pituus vaihteli sen mukaan, mitä vastaaja ilmoitti viittomisen käytöstään. Halusimme varmistaa, että vaikka vastaaja ei käyttäisi viittomista, saisimme tietoa hänen syistään, sillä pelkkä "ei" -vastaus ei olisi tarjonnut riittävästi tietoa ilmiön tarkasteluun. Tämä oli tärkeää, sillä tutkimuksen kannalta oli olennaista ymmärtää sekä viittomisen käyttäjiä että niitä, jotka eivät sitä käyttäneet.

8 KYSELYN TULOKSET JA ANALYYSI

8.1 Tulokset

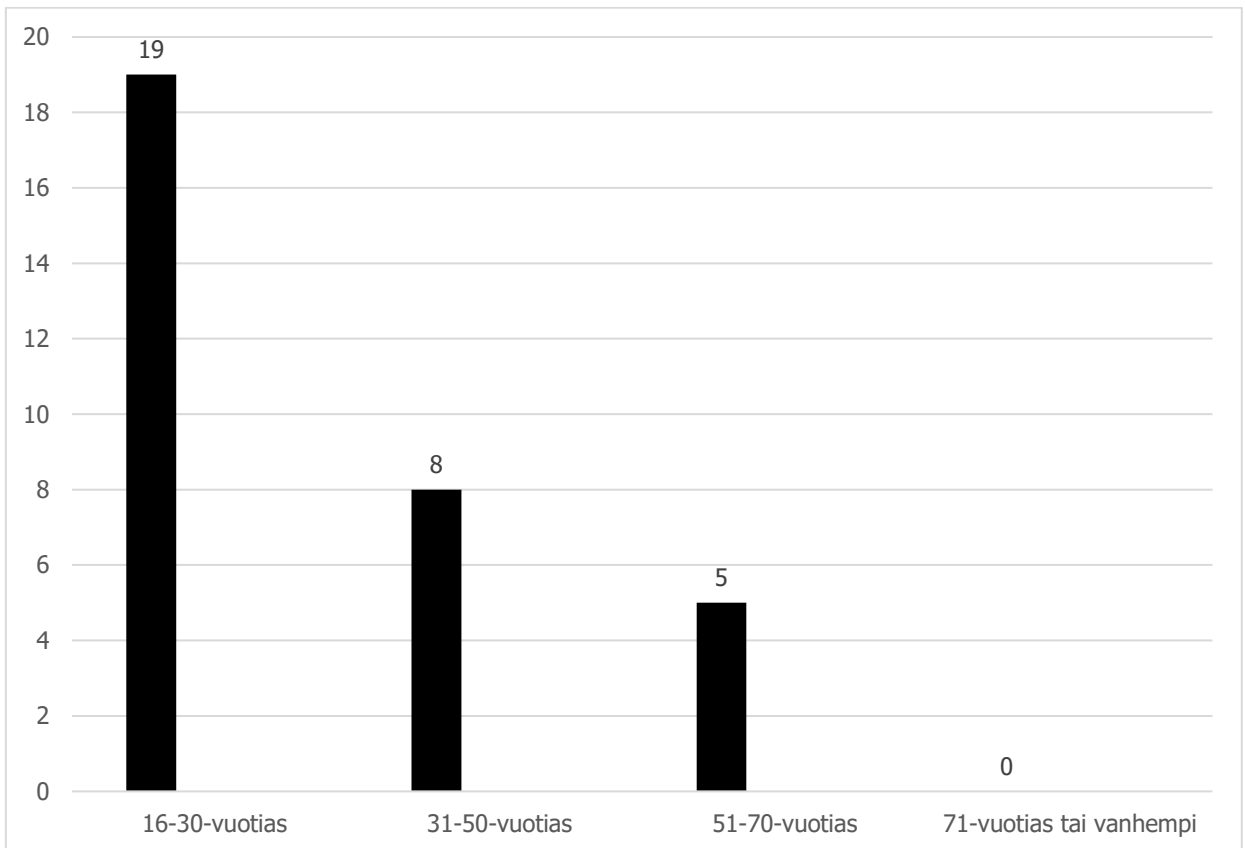
Kyselyymme vastaamisen aloitti 33 henkilöä, joista saimme yhteensä 32 vastausta. Yksi henkilö jätti vastaamisen kesken, joten hänen vastauksensa ei tallentunut, vaan saimme 32 vastaajalta analysoitavat vastaukset. 13 henkilöä vastasi kyselyyn itse ja 19 vastaaja vastasi toisen henkilön puolesta. Emme kyselyssämme selvittäneet, miksi joku vastasi mutistin puolesta. Emmekä myöskään pyytäneet todennusta siihen, että vastaaja oli todella mutisti tai hänen läheisensä.

Kuvio 1: Ovatko vastaajat vastanneet kyselyyn itse vai vastaako joku mutistin puolesta.

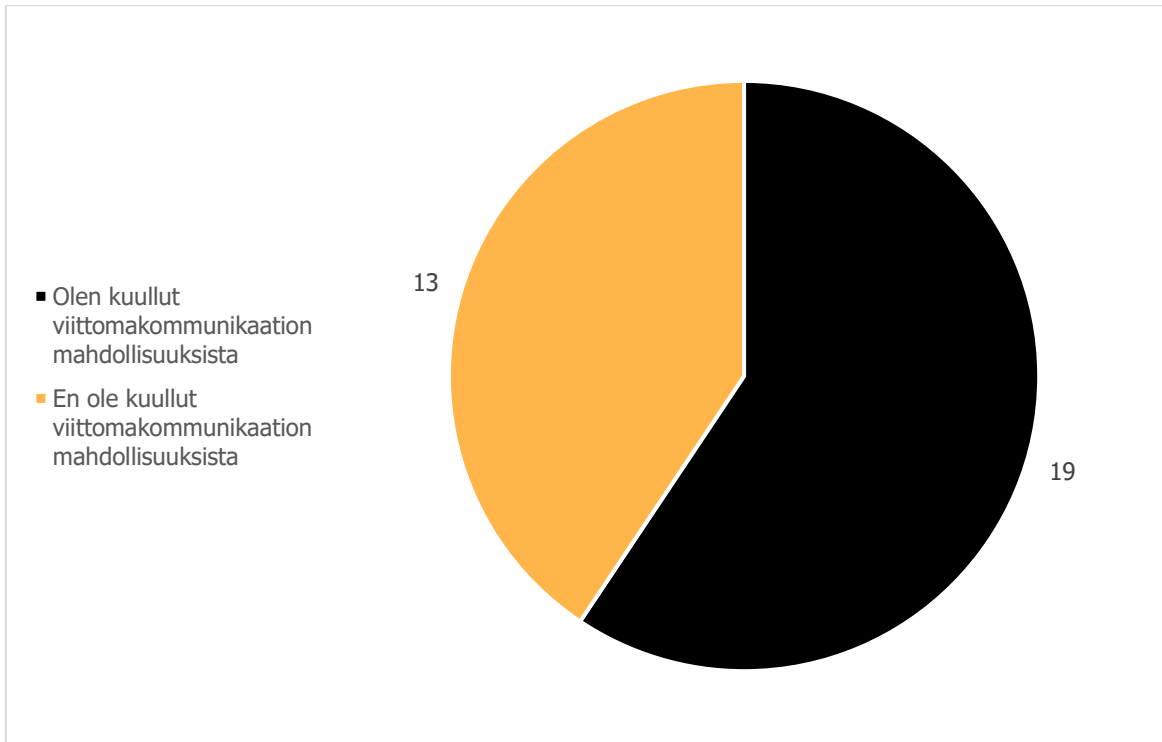
Toisessa ja kolmannessa kysymyksessä selvitimme vastaajien ikäjakaumaa, koska olimme nimenneet kohderyhmän. Kysyimme henkilökohtaisesti vastanneilta heidän omaa ikäänsä, ja toisen puolesta vastanneilta henkilön ikää, kenen puolesta he vastaavat. Alla olevaan pylväsdiagrammiin (Kuvio 2) olemme yhdistäneet molempien kysymyksien vastaukset keskenään. Eniten vastauksia saatiin 16–30-vuotiailta (19/32). Toiseksi eniten saimme vastauksia 31–50-

vuotiailta (8/32) ja seuraavaksi 51–70-vuotiailta (5/32). Kyselyymme ei vastannut yksikään 71-vuotias tai vanhempi.

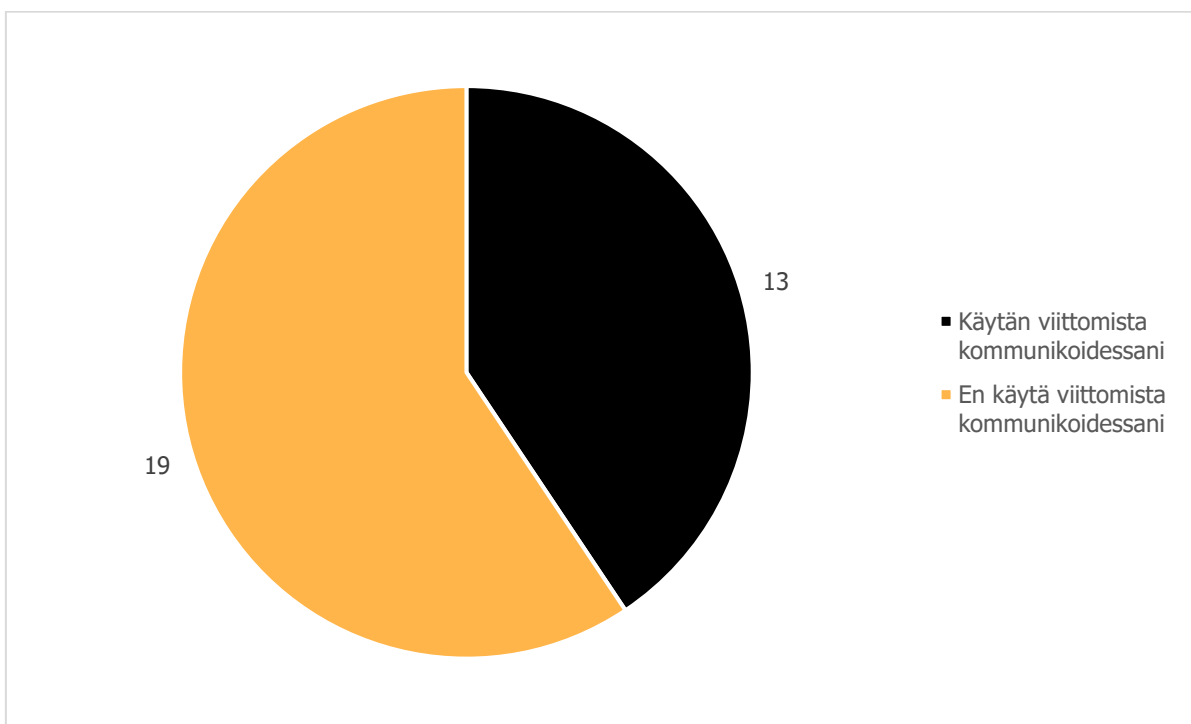
Kuvio 2: Vastaajien ikäjakauma

Kyselyn tuloksista käy ilmi, että kaikista vastaajista 19 on kuullut aiemmin viittomakommunikaatiosta, ja loput 13 ei ole kuullut tästä (kuvio 3). Emme pysty erittelemään tuloksista, onko kyseessä itse mutisti, joka vastaa vai henkilö, joka vastaa hänen puolestaan.

Kuvio 3: Kuinka moni on kuullut mahdollisuudesta käyttää viittomakommunikaatiota.

Seuraavaksi, kun kysyimme moniko vastaajista käyttää viittomia kommunikointikeinona, kävi ilmi, että vastaajista 13 kertoi käyttävänsä viittomia kommunikoidessaan ja loput 19 vastasivat että he eivät käytä viittomia kommunikoidessaan.

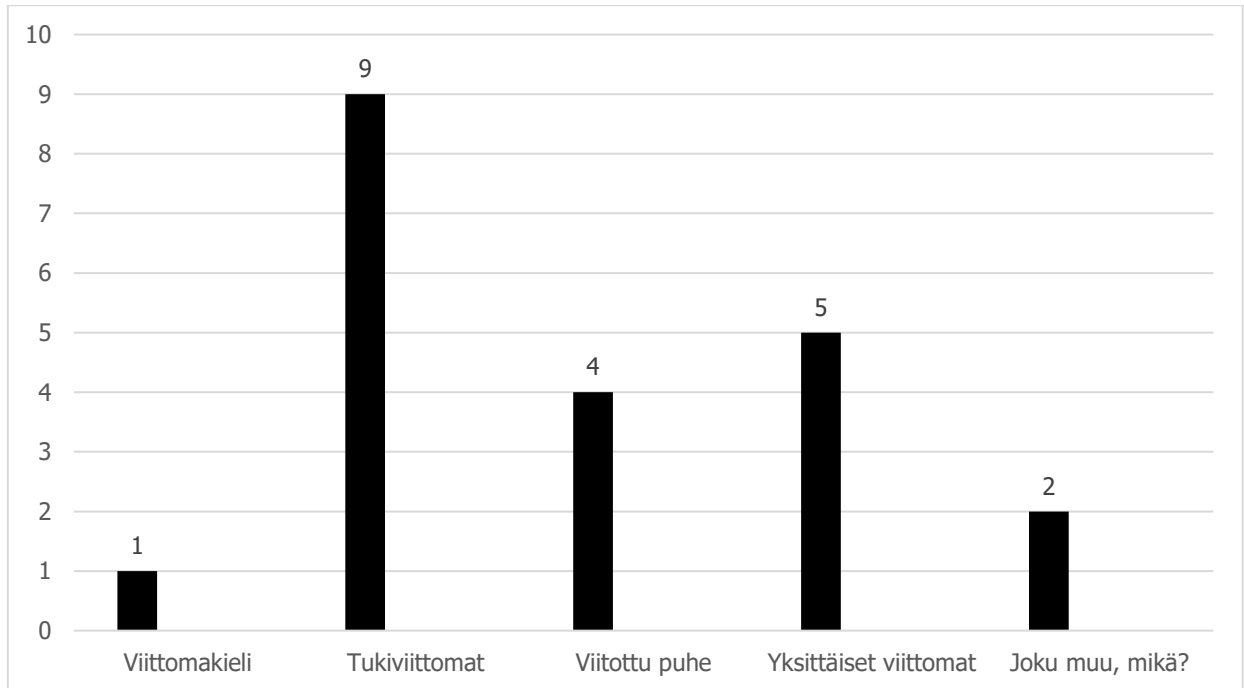

Kuvio 4: Moniko vastaajista käyttää viittomia kommunikoidessaan.

Esitimme avoimen kysymyksen heille, jotka vastasivat, etteivät käytä viittomista kommunikoidessaan (19 henkilöä). Näistä vastauksista yksi merkittävimmistä ja yleisimmistä syistä oli yksinkertaisesti viittomisen osaamisen puute. Monet eivät olleet koskaan oppineet viittomia eivätkä olleet saaneet mahdollisuutta harjoitella niitä. Toinen keskeinen syy viittomien käyttämättä jättämiseen liittyi sosiaalisiin tekijöihin. Joillekin viittominen tuntui liian huomiota herättävältä, eikä heillä ollut halua erottua joukosta. Tätä selitettiin muun muassa sillä, että mutismi voi jo itsessään altistaa henkilön sosiaaliselle ahdistukselle, ja viittomien käyttö saattaa tuntua lisähaasteelta. Lisäksi osa vastaajista oli löytänyt muita kommunikaatiotapoja, kuten keuholliset ilmaisut, nyökkäämisen tai muun elekielen. Näiden 19 vastaajan kohdalla kysely loppui tähän.

Niille vastaajille, jotka ilmoittivat käyttävänsä viittomia kommunikoinnissa, avautui monivalintakysymys. He saivat valita useamman kuin yhden vaihtoehdon sekä lisätä oman vastauksensa, jos mikään ennalta annetuista vaihtoehdoista ei vastannut heidän kokemustaan tai he halusivat tuoda esiin jonkin muun käyttämänsä ilmaisutavan.

Kyselyyn vastanneista 13 henkilöstä jokainen hyödynsi viittomia jollakin tavalla, ja heidän valinnoistaan kertyi yhteensä 21 vastausta (kuvio 5). Yhdeksän vastaajaa käytti tukiviittomia, viisi hyödynsi yksittäisiä viittomia, ja neljä ilmoitti käyttävänsä viitottua puhetta. Lisäksi yksi vastaaja käytti suomalaisen viittomakielen mukaisia viittomia. Kaksi vastaajaa mainitsi viestintätavakseen erilaiset eleet ja nyökytykset.

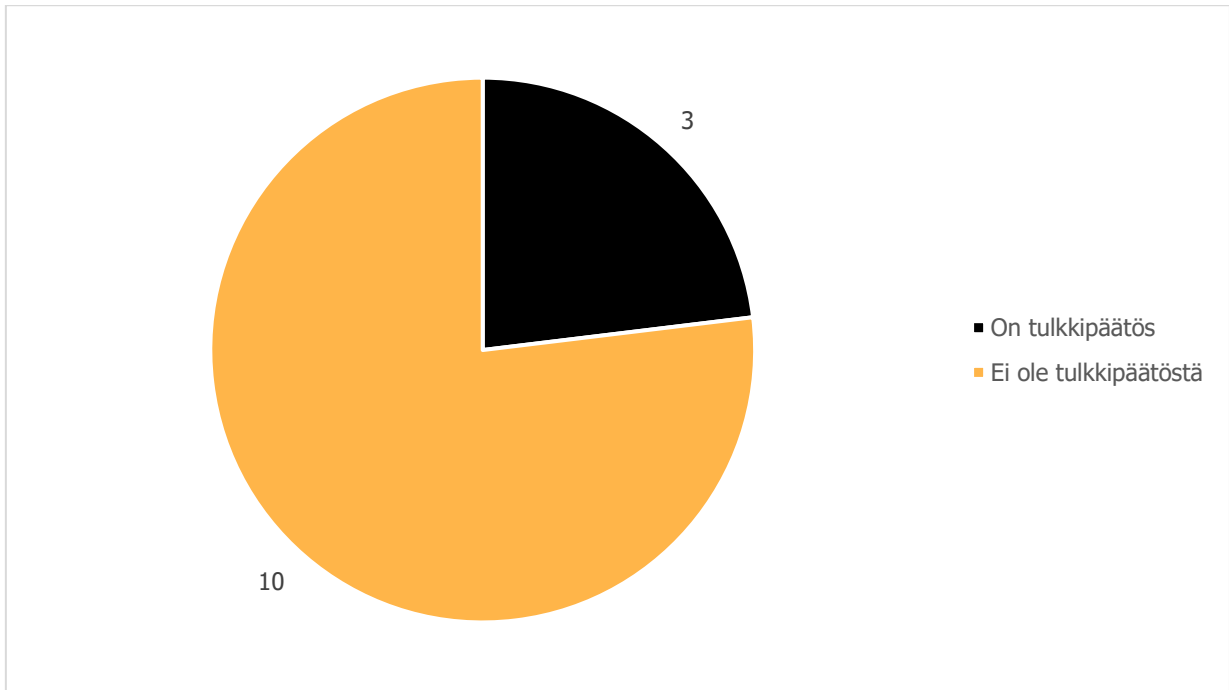

Kuvio 5: Millaista viittomia vastaajat käyttävät.

Kartoitimme, mistä henkilöt olivat oppineet tapansa viittoa. Selvisi, että oppiminen oli tapahtunut monella eri tavalla. Jotkut olivat käyneet tukiviittomakursseja, kun taas toiset olivat oppineet viittomia koulun tai työpaikan kautta tai keksineet niitä itse. Joillekin oppiminen oli tapahtunut vuorovaikutuksessa muiden kanssa, esimerkiksi perheenjäsenten, tulkkien tai viittomakielisen yhteisön avulla. Osalle vastaajista viittomat olivat tuttuja ja niitä oli kokeiltu, mutta ne eivät olleet lopulta hyödyllisiä omassa kommunikaatiossa. Samat henkilöt vastasivat seuraavaksi kysymykseen liittyen viittomisen hyötyihin.

Yksi tärkeimmistä eduista oli kommunikaation sujuvuus ja ymmärretyksi tuleminen. Viittomilla pystyi ilmaisemaan itseään nopeammin ja tehokkaammin kuin esimerkiksi kirjoittamalla. Tämä oli erityisen tärkeää tilanteissa, joissa keskusteluun osallistuminen oli muuten hankalaa. Moni koki myös, että viittominen rauhoitti ja selkeytti omaa ilmaisua.

Vastaajista kolmella oli tulkkipäätös ja kymmenellä ei ollut (kuviokuva 6). Tämän kysymyksen jälkeen seurasi avoin kysymys liittyen tulkkipäätökseen, johon vastaaminen oli vapaaehtoista. Joidenkin vastaajien kohdalla tulkkipalvelut olivat olleet erittäin hyödyllisiä ja mahdollistaneet täten kommunikoinnin. Toisaalta moni koki, että tulkkipalveluiden saaminen oli vaikeaa, erityisesti jos henkilö pystyi myös puhumaan tietyissä tilanteissa. Toinen esiin noussut haaste oli sopivien tulkkien löytäminen. Kaikki tulkit eivät välttämättä ymmärtäneet mutismin erityispiirteitä, ja palvelun saatavuus oli toisinaan rajoitettua.

Kuvio 6: Monellako vastaajista on tulkkipäätös.

8.2 Tulosten analysointia

Saimme kyselyyn 33 vastausta, joista yksi oli jäänyt kesken. Pidämme vain yhden vastaamisen keskenjäämistä hyvänä merkinä siitä, että kyselymme ei ollut liian kuormittava tai kysymykset liian vaikeita. Olimme arvioineet kyselyyn vastaamisen kestävän noin 5–10 minuuttia ja todellisuudessa vastaamisajat alittivat tämän. Mahdollinen kyselyn kesken jättäminen voi johtua monestakin eri asiasta, mutta pidämme todennäköisimpänä syynä sitä, ettemme kyselyä mainostaessamme muistaneet mainita kohderyhmämme ikää. Kyselyn suljettua linkkiä on klikattu useita kertoja uudestaan, mikä voisi viestiä siitä, että joku on halunnut palata kyselyn pariin, olisi siis voinut olla hyödyllistä, että linkki olisi ollut auki pidempään. Jos jollakin olisi ollut ylitsepääsemätön halu täyttää kysely, ei hän olisi voinut olla yhteydessä kyselyn levittäjään, koska mainostekstissä ei ollut yhteyshenkilön yhteistietoja. Ne löytyivät ainoastaan kyselyn ensimmäiseltä sivulta. Yhteystietomme olisi halutessaan saanut Autismiliiton kautta.

Koska kyselymme on anonyymi, emmekä vaatineet henkilöitä tunnistautumaan vastatessaan, emme voi varmuudella tietää, ovatko kaikki vastaajat joko itse mutisteja tai todella vastaavat jonkun mutistin puolesta, eivätkä vain kerro omista kokemuksistaan. Emme myöskään erotelleet kysymyksiä sen mukaan, vastasiko henkilö sitten itsensä tai toisen puolesta, vaan kaikille

kysymystenasettelu oli sama. Saimme yhden palautteen liittyen johdattelevaan kysymyksenasetteluun, jonka otimme pohdintaan. Teimme tietoisien valinnan jättää jokaiselle vastaajalle samoin muotoillun kysymyksen, sillä jo kyselyn alussa kävi ilmi, että vastaajan pitäisi vastata tähän kyselyyn mutistin puolesta. Tämä tarkoittaa, että tulevat kysymykset liittyvät häneen (mutistiin) ja hänen kokemuksiinsa. Pidämme palautetta tärkeänä ja tulevaisuutta ajatellen muotoilemme kysymykset selkeämmin, jotta se on kaikille mahdollisimman selkeä.

Selvitimme myös vastanneiden, tai kenen puolesta vastattiin, iän, jonka puolesta voimme päätellä, että mutismia esiintyy myös nuorilla ja aikuisilla, mutta koska emme tarkentaneet kysymystä, emme voi olla varmoja liittyvätkö vastaukset tämänhetkisiin kokemuksiin. Jotkut saamistamme vastauksista liittyivät esimerkiksi lapsiin ja lapsuuteen, mutta tarkentavan kysymykset puuttuessa emme voi tietää, onko kyse mutistin lapsuudesta vai mutistin aikuisen kokemuksesta lasten kanssa kommunikoinnista. Saimme enemmistön vastauksista alle 30-vuotiailta. Saamamme vastaukset eivät välttämättä kerro koko totuutta ikäjakaumasta, sillä kyselyn ollessa sähköisessä muodossa ja jaossa pelkästään sosiaalisessa mediassa se voi poistaa vanhempien kohderyhmään kuuluvien mahdollisuuden osallistua tutkimukseen.

Viittomisesta kommunikaation mahdollistajana oli tietoisia 19 vastaajaa, toisin kun taas 13 ei ollut kuullut tästä aikaisemmin. Kuitenkin 13 vastaajaa ilmoitti käyttävänsä jossain määrin viittomia, mikä tarkoittaa, että osa tietoisista on tietoisesti jättänyt tämän kommunikaatiotavan käyttämättä. Toisaalta 19 vastaajaa ei käyttänyt viittomia ja suurimmalla osalla tähän syy oli se, ettei heillä ollut tietoa viittomien mahdollisuudesta. Missään ei ollut kerrottu siitä aikaisemmin ennen tätä kyselyä, vastasi eräs vastaaja.

Kyselytutkimuksen vastaukset osoittavat sen, että viittomisen käyttö mutisteilla ei ole kovin laajasti tunnettu vaihtoehto. Ja pelkkä tietoisuus ei yksin johda viittomisen hyödyntämiseen, sillä toimivat kommunikaatiokeinot vaihtelevat ihmisen mukaan. Nämä havainnot viittaavat siten siihen, että mutististen henkilöiden viestinnän tukemisessa tarvitaan joustavuutta ja vaihtoehtoja, eikä viittominen välttämättä sovi kaikille. Samalla tulokset kuitenkin osoittavat, että viittomien käyttöä voisi edistää lisäämällä tietoa niiden mahdollisuuksista ja tekemällä niistä saavutettavampia niille, jotka voisivat hyötyä niistä.

Vastaajilta kysyttiin myös, millaisia viittomia he käyttivät. Tuloksista kävi ilmi, että suosituimpia olivat tukiviittomat, yksittäiset viittomat sekä viitottu puhe. Vastauksissa oli myös mainittu viittomakieli ja tuotu ilmi, että mutismia esiintyy myös viittomakielisillä henkilöillä. Lisäksi

jotkut käyttivät muita kehollisia ilmaisukeinoja, kuten nyökyttelyä. Tämä herättää kysymyksen siitä, missä määrin keholliset ilmaisut voidaan laskea viittomakommunikaation piiriin ja missä menee raja spontaanien eleiden ja systemaattisen viittomisen välillä. Osa vastaajista, jotka vastasivat, että he eivät käytä viittomista myönsivät kuitenkin käyttävänsä eleitä. Joillekin ajatus viittomisesta saattoi itsessään olla ahdistavaa, ja sen sijaan oli löydetty muita kommunikaatiokeinoja, kuten kirjoittaminen tai keholliset ilmaisut, jotka eivät erotu yhtä selvästi julkisissa tilanteissa. Toisaalta viittominen voi tarjota vaihtoehtoisen tavan ilmaista itseään ilman puhumisen painetta.

Jotkut olivat käyneet tukiviittomakursseja, kun taas toiset olivat oppineet viittomia koulun tai työpaikan kautta tai keksineet niitä itse. Joillekin oppiminen oli tapahtunut vuorovaikutuksessa muiden kanssa, esimerkiksi perheenjäsenten, tulkkien tai viittomakielisen yhteisön avulla. Osalle vastaajista viittomat olivat tuttuja ja niitä oli kokeiltu, mutta ne eivät olleet lopulta olleet hyödyllisiä omassa kommunikaatiossa. Viittomien käyttö mutismissa ei ole yleistettävissä, vaan yksilöt hyödyntävät niitä tarpeidensa mukaisesti.

Tulkkauspäätöksiin liittyen kyselystä kävi ilmi, että kymmenellä vastaajalla ei ollut tulkkauspäätöstä, kun taas kolmella oli. Avoimen kysymyksen vastaukset liittyen tulkkauspäätökseen tuovat esiin laajempia kysymyksiä liittyen palveluiden saavutettavuudesta ja sen kriteereistä. Saimme tietää, että päätöksen saaminen voi olla todella hankalaa, jos henkilö osaa puhua. Se, että vai harvoille oli tehty myöntävä tulkkipäätös (3/13), viittaa mahdollisesti siihen, ettei mutismia tunnusteta tulkkauspalveluiden näkökulmasta riittävän selkeästi. Tämä tulos ei kuitenkaan kerro, ovatko vastaajat, joilla ei ollut tulkkipäätöstä (10/13) ylipäättään hakeneet päätöstä, saaneet siitä kieltävän vastauksen vai tietoisesti päättäneet olla hakematta tulkkauspäätöstä. Emme voi tietää mikä on taustasyynä. Toinen esiin nouseva kysymys on palvelun toteutuminen käytännössä. Esiin nousi etenkin tulkkien vaihtuvuus ja sen vaikutukset asiakkaaseen. Sen lisäksi, jos tulkkien saatavuus on heikkoa tai mutismin erityispiirteitä ei tunneta riittävästi voi olla, että palvelu ei toimi kohderyhmälle toivottavalla tavalla.

8.3 Yhteenveto

Lähdimme etsimään vastauksia tutkimuskysymyksiimme: käyttävätkö mutistit viittomista kommunikaatiokeinona ja hyötyvätkö mutistit viittomisesta? Kehittämistehtävämme pyrki samaan aikaan tuomaan ilmi uusia tukikeinoja viittomisen avulla mutistiteille, joille tämä kommunikaatiotapa olisi uusi.

Tietoisuus viittomien mahdollisuuksista on olemassa, mutta niiden käyttö ei ole itsestään selvää. Kaikkiin tilanteisiin tai kaikille yksilöille se ei sovi. Viittomien käyttöä esiintyi erityisesti tilanteissa, joissa kommunikaatiotarpeet olivat korostuneita. Toisaalta saimme selville, että 13 kyselyymme vastannutta ei ollut koskaan edes harkinnut viittomien käyttöä, eikä tätä vaihtoehtoa tai sen hyötyjä ollut tuotu esiin esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, koulussa tai terapiassa. Tämä herättää kysymyksen siitä, kuinka aktiivisesti viittomakommunikaatiota tarjotaan vaihtoehtona mutismin yhteydessä. Vaikka viittomien käyttöä esiintyi eri yhteyksissä, monilla vastaajilla oli myös epävarmuutta niiden soveltuvuudesta omaan tilanteeseensa. Tämä osoittaa, että vaikka viittomista on jonkin verran tietoa, sen merkitystä tai monipuolista käyttöä ei välttämättä ymmärretä täysin.

Viittomisesta oli selkeästi hyötyä mutistien kommunikoinnissa, erityisesti tilanteissa, joissa muita ilmaisukeinoja pidettiin liian hitaina tai rajoittuneina. Vastaajat kokivat, että viittominen helpotti itsensä ilmaisemista ja teki kommunikaatiosta sujuvampaa ja ymmärrettävämpää. Lisäksi viittominen toi monille rauhallisuutta ja selkeyttä omaan ilmaisuun. Vaikka viittomisen hyödyistä oli yksilöllisiä kokemuksia, ei sen käyttö kuitenkaan ollut itsestäänselvyys kaikille mutisteille. Käytön laajuus riippui henkilökohtaisista tarpeista ja aiemmasta altistumisesta viittomille.

9 POHDINTA

9.1 Eettisyys

Kehittämistehtävämme alusta loppuun asti oli tukenamme Autismiliiton yhteyshenkilö, jolta meillä oli mahdollisuus kysyä tarvittaessa oikeista termeistä ja kyselytutkimuksemme kysymysten asettelusta. Halusimme näin varmistaa, että opinnäytetyömme olisi eettisesti kestävä ja kohderyhmä tulisi kohdatuksi oikealla tavalla. Saimme tilaajalta esimerkiksi toiveen, ettei opinnäytetyössä keskityttäisi lääketieteellisiin termeihin, ja autismikirjosta puhuttaisi neurovahvistavasti, mikäli se opinnäytetyössä mainitaan.

Kyselytutkimuksessa eettisyys ja kohdatuksi tuleminen tuli ilmi niin termien kanssa kuin myös siten, että kerroimme mistä kyselyssä on kyse, mihin sitä käytetään ja ketkä sitä ovat tekemässä. Kyselyn pakolliset kysymykset on merkitty *-merkillä ja se on selitetty heti alussa. Jos henkilö koki, ettei halua jatkaa kyselyyn vastaamista aloitettuaan, ei hän ollut velvoitettu siihen, vaan kyselyn pystyi halutessaan lopettamaan kesken, jolloin mitään esille tulleita tietoja ei tallennettu. Tästä jäi ainoastaan merkintä siitä, että vastaaminen on aloitettu.

Emme keränneet henkilötietoja, eli käsitelimme tuloksia anonymisti. Sen lisäksi pyrimme käsittelemään avoimien kysymyksien vastauksia teemoittain, mikäli sellaisia oli havaittavissa. Nostimme esille myös yksittäisiä vastauksia, kuitenkin varmistaen, että kaikki vastaukset pysyivät anonymoineina. Tämä tarkoitti sitä, että yksittäisiä vastauksia ei voitu yhdistää muihin vastaajiin. Erilaiset näkökulmat olivat keskeisessä roolissa analyysissa, ja oli tärkeää tuoda esille jokainen osallistujan mielipide ja kokemus, jotta tutkimus olisi mahdollisimman kattava ja monipuolinen.

Koska kysely oli vapaaehtoinen ja alusta, jolla sitä levitettiin, oli jollain tasolla suppea, meidän saamamme otos kohderyhmästä on tietyllä tapaa valikoitunut. Olisimme voineet jakaa pyyntöä kyselyyn osallistumisesta muillekin tahoille ja muussa muodossa kuin sähköisesti, mutta päädyimme Webropol-alustaan sen tultua meille tutuksi opintojen aikaisemmissa vaiheissa. Vaikka toivoimme vastauksia riippumatta, onko mutistilla kokemusta vai ei, tulokset eivät välttämättä pysty kuvaamaan kaikkien mutistien kokemuksia viittomakommunikaatiosta.

9.2 Onnistuminen ja merkityksellisyys

Opinnäytetyömme on tärkeä ja ajankohtainen useista syistä. Ensinnäkin, vaikka selektiivinen mutismi eli valikoiva puhumattomuus on tunnistettu ja siihen on olemassa kuntoutuskeinoja, kuten puheterapia ja toimintaterapia, tarvitaan lisää vaihtoehtoisia lähestymistapoja. Viittominen voi tarjota uudenlaisen ja tehokkaan kommunikaatiotavan niille, joille äänellinen kommunikaatio on haasteellista. Tällä hetkellä tietoa mutistien viittomisesta kommunikaation tukena on kuitenkin hyvin vähän, mikä korosti tarvetta projektilemmme.

Toiseksi viittomisen käyttöön liittyvät resurssit ja asiantuntemus voivat olla rajallisia niin mutisteilla itsellään kuin heidän läheisillään ja asiantuntijoilla. Kartoittamalla viittomisen käyttöä mutistien kommunikaatiossa tuomme esiin sen hyödyt ja haasteet. Yhteiskunnan monimuotoisuudessa ja tietoisuuden lisääntyessä erilaisista kommunikaatiotavoista on entistä tärkeämpää edistää viittomisen käyttöä kommunikaatiokeinona. Tämä voi auttaa luomaan inklusiivisempaa ympäristöä, jossa jokaisella on mahdollisuus ilmaista itseään ja osallistua vuorovaikutukseen omalla tavallaan.

Opinnäytetyötämme tehdessä käsityksemme mutismista laajeni ja syveni. Ymmärsimme, kuinka moniulotteisesta ja yksilöllistä se on ja kuinka merkittävä rooli viestinnän saavuttavuudella on mutistin arjessa. Työtä tehdessämme syvennyimme viittomisen moninaisiin muotoihin ja huomasimme, että viittominen ymmärretään usein yksinomaan viittomakielen käyttämiseksi. Halusimme kuitenkin tarkastella aihetta laajemmin.

Tutkimusprosessin myötä taitomme kehittyi aineistonkeruun suunnittelussa ja toteutuksessa, sekä opimme tarkastelemaan saatuja vastauksia kriittisesti ja eettisesti kestävästi. Lisäksi kehityimme siinä, miten tutkimustuloksia voidaan tulkita ja esittää niin, että ne palvelevat paitsi yksilöitä, myös heidän läheisiään ja ammattilaisia. Opinnäytetyö vahvisti myös ymmärrystämme siitä, kuinka tärkeää on nostaa esiin uusia näkökulmia ja vaihtoehtoisia kommunikaatiokeinoja erityisesti vähemmän tunnetuissa ja tutkituissa aiheissa.

Kyselytutkimus oli keskeinen osa projektimme onnistumista. Se tarjosi mutisteilta ja heidän läheisiltään arvokkaita, kokemuksellisia näkökulmia, joita ei olisi muuten ollut saatavilla. Kysymysten muotoilu onnistui pääosin hyvin, ja saimme vastauksia, jotka tukivat tutkimuskysymystemme tarkastelua. Jälkikäteen arvioituna kyselyyn olisi voinut sisällyttää tarkempia taustatietoja vastaajista, kuten ikä tai mutismin ilmenemisen kesto, mikä olisi mahdollistanut aineiston syvällisemmän analyysin. Kysely kuitenkin koettiin merkitykselliseksi ja tarpeelliseksi

niin vastaajien kuin tekijöidenkin näkökulmasta, ja se toi esiin kokemuksia, joita ei aiemmin ole juurikaan dokumentoitu.

9.3 Jatkotoimenpiteet

Tulevaisuutta ajatellen tämän opinnäytetyön pohjalta voisi kehittää opinnäytetyön, jonka tarkoituksena olisi levittää tietoa viittomisen mahdollisuuksista kommunikaation edistämiseksi mutisteille. Toisena opinnäytetyön aiheena voisi olla opas erilaisista kommunikaatitavoista. Toiminnallisemmassa opinnäytetyössä voisi näkökulmana olla työpaja näiden käytöstä, joko mutisteille tai heidän läheisilleen.

Tutkimalla tarkemmin viittomisen käyttöä mutistien kommunikaatiossa voisi selvittää sen hyötyjä sekä haasteita. Kartoituksen avulla voitaisiin tarjota käytännön suosituksia viittomien integroimiseksi osaksi mutistien arkeaan.

Kolmantena jatkokehittämisen suuntana voisi olla eri ikäryhmien tarpeiden tarkempi tutkiminen. Esimerkiksi lasten, nuorten ja aikuisten mutistien kokemukset viittomisen hyödyistä ja haasteista voivat poiketa merkittävästi toisistaan, mikä edellyttää eriytettyjä tukikeinoja. Lisäksi olisi tärkeää selvittää, miten esimerkiksi varhaiskasvatuksessa tai oppilashuollossa työskentelevät ammattilaiset voisivat hyödyntää viittomista osana arjen vuorovaikutusta mutistien kanssa. Ikäryhmäkohtainen tarkastelu voisi näin tarjota arvokasta tietoa palveluiden ja koulutusten kehittämisen tueksi.

LÄHTEET

- Aivoliitto, 2025, Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointikeinot. Viitattu 19.4.2025. <https://www.aivoliitto.fi/kehityksellinenkieliharjoitukset/tukikeinot/#f1ce7d66>
- Autismiliitto, 2025. Viitattu 14.2.2025. <https://autismiliitto.fi/>
- Autismiliitto, 2022, Valikoiva puhumattomuus eli tilannekohtainen puhumisen vaikeus. Autismi-lehti 2/2022 Viitattu 13.4.2025. <https://autismiliitto.fi/materiaalia/autismi-lehti/valikoiva-puhumattomuus-eli-tilannekohtainen-puhumisen-vaikeus/>
- Finlex, Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta. Viitattu 14.2.2025. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100133#L6P28>
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hujanen, Henna 2022. Toimintaterapian mahdollisuudet valikoivasti puhumattoman lapsen hoidossa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 11.4.2024. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/266680/Opinn%C3%A4ytety%C3%B6_ST_T16S1_Hujanen_Henna.pdf?sequence=2
- Huhtanen, Kristina 2011. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa.
- Heikkilä, Tarja 2014. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- Ihmisoikeusliitto, Koivisto, Maija 2018. Monet haavat ovat vielä auki – Viittomakielisiin kohdistuneet historian vääryydet ovat käsittelemättä ja heijastuvat tähän päivään. Viitattu 26.3.2025. <https://ihmisoikeusliitto.fi/viittomakielisiin-kohdistuneet-historian-vaaryydet-ovat-kasittelematta/>
- Kela, 2025a, Näin haet oikeutta vammaisten tulkkauspalveluun. Viitattu 14.2.2025. <https://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelu-hae-oikeutta>
- Kela, 2025b, Vammaisten tulkkauspalvelu. Viitattu 14.2.2025. <https://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelu>
- Kielitieto 2024, Suomen viittomakielet. Viitattu 20.4.2024. <https://kotus.fi/kotus/kielet-ja-kielipolitiikka/vahemmistokielet/suomen-viittomakielet/>

- Kuuloliitto, 2025, Tulkkauspalvelut. Viitattu 22.4.2025. <https://www.kuuloliitto.fi/toiminta/es-teettomyys/tulkkaus/>
- Kulttuuria kaikille 2024. Viittomakieli ja viittomakieliset. Kulttuuria kaikille. Viitattu 20.4.2024. https://www.kulttuuriaikaille.fi/viittomakielella_viittomakieli_ja_viittomakieliset
- Kratochwill, Thomas 1981. Selective mutism, Implications for Research and Treatment.
- Launonen, Kaisa & Korpjaakko-Huuhka, Anna-Maija 2009. Kommunikonin häiriöt, syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita.
- Lebrun, Yvan 1990. Mutism. England, Whurr Publisher Ltd.
- Lonka, Eila & Korpjaakko-Huuhka, Anna-Maija, 2005. Kuulon ja kielen kuntoutus, vuorovai-
kutuksesta kommunikointiin.
- Mielenterveystalo. fi, 2025 Lapsen valikoiva puhumattomuus. Viitattu 24.3.2025. <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/ahdistus/lapsen-valikoiva-puhumattomuus>
- Paldanius, Maria, 2022. Selektiivinen mutismi: Puhumisen vaikeus helpottaa sana sanalta. Viitattu 19.4.2025. <https://www.superlehti.fi/hyvinvointi/terveys/selektiivinen-mutismi-puhumisen-vaikeus-helpottaa-sana-sanalta/>
- Pellas, Lotta, 2021. Selektiivinen mutismi aikuisella on äärimmäisen harvinainen – kysyimme asiantuntijalta 7 kysymystä tilannekohtaisesta mykkyydestä. Viitattu 24.3.2025. <https://anna.fi/hyvinvointi/terveys/selektiivinen-mutismi-aikuisella>
- Puheeksi Ry 2025. Viitattu 14.2.2025 <https://www.puheeksi.fi/>
- Sarvanne, Mia, 2020. Miksi puhumattomuus ei hoidu terapeutin vastaanotolla?. Viitattu 25.4.2024. <https://www.valikoivapuhumattomuus.info/l/miksi-puhumattomuus-ei-hoidu-terapeutin-vastaanotolla/>
- Sarvanne, Mari 2022. Valikoiva puhumattomuus eli tilannekohtainen puhumisen vaikeus. Viitattu 28.4.2024. <https://autismiliitto.fi/materiaalia/autismi-lehti/valikoiva-puhumattomuus-eli-tilannekohtainen-puhumisen-vaikeus/>
- Sinkkonen, Jari 1994. Hearing impairment, communication and personality development.

Vatanen, Tuula ja Rantala, Matleena 2006. Viito niin ymmärrän, Esteetön kommunikointi viitoen -projekti.

Von Tetzchner, Stephen ja Martinsen, Harald 1991 (1999). Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin.

Vehkalahti, Kimmo 2019. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Viitattu 14.3.2025 <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/bc1c2c8a-0eb8-4881-ba8f-510ce386b810/content>

World Wide Web Consortium 2008. Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0. Viitattu 15.3.2025. <https://www.w3.org/TR/WCAG20/>

LIITTEET

Liite 1

Mainoskuva ja -teksti

**Viittominen
kommunikaatiotapana
mutistille**

Käytätkö viittomista tai oletko ennen kuullut tästä mahdollisuudesta? Lue lisää ja vastaa kyselyyn:

<https://link.webropol.com/s/202>

Kyselyn vastauksia käytetään Humanistisen ammattikorkeakoulun opinnäytetyön tekemiseen.

“Onko sinulla kokemusta mutismista?”

Haluaisimme kuulla kokemuksistasi! Osallistu kyselyyn ja auta meitä selvittämään, voiko viittomisesta olla hyötyä mutisteille. Kyselyyn voi vastata, vaikka sinulla ei olisi aiempaa kokemusta viittomisesta – kaikki näkökulmat ovat tärkeitä!

Kyselyyn vastaaminen vie noin 5–10 minuuttia, ja kaikki vastaukset käsitellään täysin anonyymisti. Vastauksia käytetään opinnäytetyöhön, jonka tavoitteena on kartoittaa viittomisen mahdollisuuksia mutismissa ja tuoda esiin uusia näkökulmia kommunikaatiokeinoihin.

Kiitos, että autat meitä lisäämään ymmärrystä ja kehittämään parempia tukimuotoja! ❤️

Vastaa kyselyyn tästä: <https://link.webropol.com/s/202>

Kysely on avoinna 9.3.2025 asti”

Liite 2

Kysely (kuvakaappaus kyselystä)

HUMAK®**Kysely** Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Tervetuloa vastaamaan kyselyyn!

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää, onko viittomisesta hyötyä mutisteille. Voit vastata kyselyyn, vaikka sinulla ei ole aiempaa kokemusta viittomisesta.

Kysymysten määrä riippuu vastauksista, mutta vastaaminen kestää noin 5–10 minuuttia. Vastaukset kerätään osana Humanistisen ammattikorkeakoulun tulkkiopiskelijoiden Iida Tirin ja Sini Liukkosen opinnäytetyötä. Opinnäytetyö on kehittämistehtävä, jonka tilaajana toimii Autismiliitto.

Kyselyyn vastaaminen on täysin vapaaehtoista ja anonyymiä. Kiitos ajastasi!

Jos sinulla on kysyttävää, niitä voi lähettää sähköpostitse osoitteeseen iida.tiri@humak.fi

*Viittominen tässä kontekstissa tarkoittaa muunmuassa viittomakieltä, viitottua puhetta, tukiviittomia, yksittäisiä viittomia tai muuta vastaavaa viestinnän keinoa.

*Tulkkipäätös tarkoittaa Kelan tekemää päätöstä, jossa määritellään asiakkaan oikeus tulkauspalveluihin, kuten palvelun tuntimäärä ja muut käyttöehdot.

1. Kenen puolesta täytät kyselyä? *

- Itseni
 Jonkun muun

2. Minkä ikäinen olet? *

- 16-30-vuotias
 31-50-vuotias
 51-70-vuotias
 71-vuotias tai vanhempi

3. Minkä ikäisen henkilön puolesta täytät kyselyä? *

- 16-30-vuotiaan
 31-50-vuotiaan
 51-70-vuotiaan
 71-vuotiaan tai vanhemman

4. Oletko kuullut aiemmin että voisit kommunikoida viittoen?

- Kyllä olen
 En ole

5. Käytätkö viittomista* kommunikoidessasi? *

- Kyllä
 En

6. Miksi et käytä viittomista? *

---

7. Millaista viittomista käytät? *

- Viittomakieli
- Tukiviittomat
- Viitottu puhe
- Yksittäiset viittomat
- Joku muu, mikä? _____

8. Missä olet oppinut tapasi viittoa? *

---

9. Millä tavalla hyödyt viittomisesta? *

---

10. Onko sinulla tulkkipäätös*? *

- Kyllä
- Ei

11. Millainen kokemus sinulla on tulkkipäätökseen liittyen?
